

İş ve Ticaret Ahlakı

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُّوا مِنْ طَيَّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ

وَاسْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيمَانَهُ تَعْبُدُونَ

وَقَالَ النَّبِيُّ الْمُحْمَدُ ﷺ:

«إِلَّا نَمْ مَا حَاقَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطْلَعَ عَلَيْهِ النَّاسُ»

Muhterem Müslümanlar!

Cenâb-1 Hak şöyle buyuruyor: “**Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiye, eğer siz yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız; Ona şükredin.**”¹ Kur'an-ı Kerîm'de bütün peygamberlere, bütün insanlara ve bütün müminlere helal ve tayyibâttan yemeleri emredilmiştir. Bu emir, elde edilen şeyin hem bizzat kendisinin helal olmasını hem de kazanç yolunun temiz olmasını gerektirir. Kazancın helal olması, o kadar önemlidir ki, insan hayatını maddi ve manevi bakımından etkilediği gibi birçok bakımından da belirler. Çünkü kazancın helal veya haram oluşu ibadetlerin kabulünden aile huzuruna, insanlarla ilişkilere varıncaya kadar etkisini gösterir. Bu sebeple Hz. Peygamber'in İslam toplumu inşa etmek üzere geldiği Medine'de ilk olarak yaptıklarından biri, kazançta helal ve tayyibâti merkeze alan Medine pazarını kurmak olmuştur.

Aziz Cemaat!

Hicret sırasında inen Mutaffifîn suresinde Yüce Rabbimiz, ticaretteki dürüstliğin önemini vurgulamaktadır.² Ölçüp tartarken kıyısından köşesinden çalan, eksik gösterip fazla alanlar ise şiddetle uyarılmaktadır. Alışverişte yaptığımız her işin kayda geçirildiği ve büyük mahkemedede hesabı verileceğini belirten bu âyet-i kerîmeler, şüphesiz ki helal kazanç hususunda son derece hassas olmamız gerektiğini bize öğretmektedir.

Hz. Peygamber ﷺ, bütün insanlara, müminlere ve peygamberlere helal ve tayyibâttan yemelerini emeden ayeti okuduktan sonra, saçılı-başı dağılmış, yüzü-gözü toz toprak içinde perişan bir vaziyette yoldan gelmiş, ellerini semaya açıp, “Ey Rabbim! Ey Rabbim!” şeklinde dua eden bir adamı anlatarak şöyle buyurdu:

“Yediği haram, içtiği haram, giydiği haram, haramla beslenmiş. Bunun duası nasıl kabul edilecek?”³

Meşakkatli ve yorucu yolculuktan dönen bu adam hac, umre, cihat, sîla-i rahim gibi ibadet nitelikli bir yolculuktan gelmiş olabilir. Ancak kazancı helal olmadığı için ibadetleri kabul görmemiş ve duası reddedilmiştir.

Muhterem Müminler!

Kur'ân-ı Kerîm'de helal ve tayyibât kavramlarının anlamı ile ilgili İslam âlimlerinin şu tespitini paylaşmak isterim:

Helal, görünüşü itibarıyla müftünün helal/caiz dediği şeydir. Tayyibât ise vicdanının sana helal dediği şeydir.⁴ Dolayısıyla Hz. Peygamber ﷺ'in, “**Günah, vicdanını rahatsız eden ve başkalarının bundan haberdar olmasını istemediğin şeydir.**”⁵ hadisinden de anlaşıldığı kadariyla vicdanı rahatsız eden, insanın içine sinmediği bir işten elde ettiği kazanç helal değildir.

Bir kazancın helal olmasının en önemli şartı dürüstlüktür. Bir işin kuralı ne ise ona göre yapmak, sözünde durmak ve sözleşmelere riayet etmek, insanların razı olmayacağı şeyleri açık biçimde söylemek ve aldatmamaktır. Tamahkârlık yerine kanaat ve bereket esas alınmalıdır. İşçi ise işin, işveren ise işçisinin hakkını vermek, insanların içinde bulundukları, sıkışıkları olumsuzlukları fırsatca çevirmemek, helal kazancın temel şartlarıdır. Unutmayalım, Hz. Mevlânâ'nın dediği gibi insan yediklerinden elde ettiği enerji ile hareketlerini sağlar. Eğer helal yerse enerji temizdir ve iyiliğe yönlendirir, kazanç haram ve pis ise onun enerjisi de pistir ve kötüüğe yönlendirir.

Hutbemizi, Peygamber Efendimiz ﷺ'den rivayet edilen şu hadis mealiyle bitirelim: “**Helal peşinde koşmak farz üstüne farzdır.**”⁶

Rabbimiz bizleri dürüst kullarından eylesin ve rızkımızı helalinden elde etmeyi nasip etsin. Amin.

3 Muslim, Zekât, 65; Tirmîzî, Tefsîr, 2/36

4 Bkz. Ebû'l-Bekâ' el-Kefevî, *el-Külliyyât* (nşr. Adnan Dervîş-Muhammed el-Mîsrî), Beyrut, ts. (er-Risâle), s. 400.

5 Muslim, Birr, 5

6 Taberânî: El-Mu'cem El-Evsat, 10/74, H.No: 9993; Hadisin isnâdi zayıf olsa da manası sahihtir.

1 Bakara suresi, 2:172

2 Bkz. Mutaffifîn suresi, 83:1-9

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُّوا مِنْ طَيْبَاتٍ مَا رَزَقْنَاكُمْ
وَاسْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيمَانُكُمْ تَعْبُدُونَ)
وَقَالَ النَّبِيُّ الْمُحَمَّدُ :
« أَلَا مِمْ مَا حَاقَ فِي صَدِّرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطْلُعَ عَلَيْهِ
النَّاسُ »

Chers Musulmans !

Dans un verset, Allah (swt) nous ordonne : « Ô vous qui avez cru ! Mangez de ce qui fait partie des bonnes choses que nous vous avons attribuées. Et remerciez Allah, si c'est Lui que vous adorez. »⁷

Le Coran prescrit à tous les prophètes, à tous les croyants et à toute l'humanité de se nourrir de nourritures propres et licites. Cette prescription concerne non seulement la licéité du produit en question mais aussi le moyen de l'acquérir.

L'acquisition de biens par des voies licites est une chose tellement importante que cela influence la vie de l'être humain dans ce monde et dans l'autre. En effet, la licéité de nos biens influence notre relation avec Allah (swt), nos relations familiales mais aussi nos relations avec nos congénères. C'est pour cette raison que l'une des premières décisions du Prophète (sas) après son arrivée à Médine fut de mettre en place un marché afin d'instaurer une économie reposant sur le *halal* et d'offrir aux habitants la possibilité de gagner leur vie par des moyens licites.

Chers Fidèles !

Dans la sourate al-Moutaffifin (Les Faudeurs), Allah (swt) insiste sur l'importance de l'honnêteté dans le commerce et met en garde contre ceux qui trichent dans les transactions commerciales.⁸ Ces versets nous rappellent que nous serons jugés pour tous nos actes et nous enseignent la valeur des gains licites.

Après avoir récité le verset ordonnant de consommer de ce qui est propre et licite, notre Prophète ﷺ mentionna un voyageur en piteux état, à la chevelure ébouriffée et recouvert de poussière, tendant les mains vers le ciel en implorant : « Ô Seigneur ! Ô Seigneur ! ». Il dit à propos de ce dernier : « Comment ses prières pourraient-elles être exaucées alors que sa nourriture est illicite, que sa boisson est illicite, que ses vêtements

sont illicites et qu'il se nourrit de choses illicites ? »⁹

Cet homme était peut-être de retour d'un pèlerinage, d'une forme de djihâd, d'une visite à un proche, ou d'une adoration. Cependant ses invocations et ses adorations ne furent pas acceptées par Allah (swt) car il subvenait à ses besoins par des voies illicites.

Chers Croyants !

Les savants musulmans disent que le *halal* est ce que le Moufti considère comme licite. Quant au *tayyib*, c'est-à-dire le bon (au sens du verset cité précédemment), il s'agit de ce que notre conscience considère comme pur et licite.¹⁰ Ainsi, comme le rappelle notre Prophète (sas) : « Le péché se définit par l'acte qui dérange la conscience de celui qui le commet et toutes les choses qu'il ne souhaiterait pas voir révélées à autrui. ».¹¹ Le gain qui dérange le cœur et la conscience ne peut ainsi pas être considéré comme licite.

L'honnêteté est primordiale pour qu'un gain soit licite. Le respect de ses engagements et de ses promesses ainsi que la transparence concernant les produits vendus sont donc indispensables en matière de commerce et de licéité des gains. Il faut préférer le contentement plutôt que l'avidité et la course effrénée aux richesses. Le respect du droit des travailleurs pour les employeurs, le respect du travail pour les employés, ainsi que le soin à ne pas transformer en opportunité les situations de faiblesses des individus sont les bases d'un gain licite. Comme le dit un savant, l'humain tire son énergie de ce qu'il mange. Si ce qu'il mange est licite alors son énergie sera pure et l'orientera vers le bien. Mais si son alimentation est illicite alors son énergie sera impure et l'orientera vers le mal.

Terminons notre sermon avec ces paroles de notre Prophète (sas) : « La recherche permanente du licite est une obligation des plus impérieuses. »¹²

Qu'Allah nous permette d'être des serviteurs honnêtes et de gagner notre subsistance de manière licite. Amin.

9 Muslim, Zakât, 65; Tirmidhî, Tafsîr, 2/36

10 Cf Abû'l-Bakâ' el-Kafawî, al-Külliyyât

11 Muslim, Birr, 5

12 Tabarâni: Al-Mu'jam Al-Awsat, 10/74, H.No: 9993

7 Sourate al Baqara (La Vache), 2:172

8 Cf sourate al Mutaffifin (Les Fraudeurs), 83:1-9